
KÖNYVISMERTETÉS

Tóth J. Zoltán:

A büntetőjogi rágalmazás és becsületsértés

Médiatudományi Intézet, Budapest, 2017, 272 oldal

Jelen könyv a Médiatudományi Könyvtár 27. kötete. A szerző egyrészt azt tűzte ki célul, hogy áttekintést ad arról, milyen elméleti problémák vetődnek vagy vetődhetnek fel a szólásszabadságnak a méltóság, illetve a becsület védelme érdekében történő, kriminális jellegű korlátozásai során, másrészt hogy vázolja, vajon e problémákra milyen válaszok születtek és születnek az ilyen jellegű korlátozásokat alkalmazó, jellemzően európai országokban, ezen belül is elsősorban Magyarországon. Harmadikként végül azt a célt fogalmazta meg, hogy ismerteti és elemzi az Emberi Jogok Európai Bíróságának vonatkozó gyakorlatát.

Az előbbi propositumoknak megfelelően a monográfia is három részre tagolódik, amelyeket – a módszertani differenciáltságot ezáltal is egyértelműbben érvényre juttatva – az adott rész saját bevezetése nyit, végén pedig önálló összegzés zár, egymásra épülő – így akár önálló munkákként is helytálló – egységekként.

A munka felhasznált források széles körére támaszkodik. A primer források hangsúlyos szerepe a kötet szerkesztésekor is fontos szempont volt, ugyanis az – határozatmutatóként – a munka végén elhelyezkedő szakirodalomtól külön, az előszó előtt szerepel. A szerző nagy számban hivatkozza az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntéseit, az Alkotmánybíróság, illetve a magyar bíróságok döntéseit, és több választottbíróági határozatot is. A releváns külföldi döntések esetén főként amerikai ügyekre és egyesült királyságbeli jogesetekre támaszkodik. A szakirodalmi apparátust tekintve kiemelendő, hogy a magyar nyelvű jog- és filozófiatudományi monográfia és szaktanulmányok széles köre mellett feldolgozta az alapvető angol nyelvű elérhető munkákat, kisebb részben pedig egyéb munkákat is. A szerző a korábban publikált eredményeit is sikeresen integrálta jelen munkába.

Az első rész a rágalmazás és a becsületsértés jogfilozófiai és a jogbölcseleti gondolkodásban formálódó megítélését mutatja be a történeti módszer segítségével. Az ókori görög szerzők közül *Platón*t emeli ki, a vonatkozó római gondolkodók eredményeinek bemutatása pedig *Cicero* és *Seneca* művein keresztül történik. *A középkori és kora újkori teológiai és szekuláris elméletek* című fejezet után (*Aquinói Szent Tamás, Erasmus, Machiavelli, Blaise Pas-*

cal, Spinoza) a felvilágosodás korának szólásszabadsággal és defamatorikus cselekményekkel kapcsolatos elméleteit (*Montesquieu, Beccaria*) veszi górcső alá a szerző. A deontológiai és utilitarista irányzatok ismertetésének részeként nagyobb terjedelemben foglalkozik a szerző *Kant* nézeteivel, azokat egész morálfilozófiáját meghatározó alapkategóriáin, a tisztaész-használton, az akarat autonómiáján és a szabadság fogalmán keresztül mutatva be. A *Jeremy Bentham*mal foglalkozó elemzése végén a szerző megállapítja, hogy Bentham a becsület elleni vétkek három kategóriáját határozta meg, úgymint gyalázó szavak, testi méltatlanság és sértő fenyegetések. Ez után foglalkozik *Constant* és *Hegel* vonatkozó elméleteivel.

Az előzmények főbb csomópontjainak ismertetése után kerül sor *John Stuart Mill* nagy hatást gyakorló munkásságának bemutatására, elemzésére, értékelésére és utóéletének vázolására. Mill meghatározó elveit *A szabadságról* című munkájában fektette le. Mill alapelve az volt, hogy „az önvédelem az egyetlen olyan cél, amelynek érdekében az emberiségnek [...] joga van beavatkozni bármely tagja cselekvési szabadságába. Az egyetlen cél, amelynek érdekében jogosan lehet [...] erőszakot alkalmazni: mások sérelmének a megakadályozása.”¹ Mill három olyan esetkört határozott meg, amikor a vélemény elfojtása megengedhető: 1. ha a vélemény igaz, és az a vélemény, amely alapján az előbbit el kívánják fojtani, hamis; 2. ha mind az elfojtott, mind a többségi vélemény csak részben igaz; 3. ha az elfojtott vélemény hamis, és az a vélemény igaz, amelynek hívei az előbbi képviselőit korlátozzák nézeteik terjesztésében. A szerző ezt a milli elméletet egy negyedik elemmel is bővíti, amely szerint az is lehetséges, hogy egyik sem igaz vagy hamis, mert mindkettő csupán vélemény, igazságérték nélkül.²

A milli eszme angolszász jog- és politikaelméleti továbbélésének és továbbfejlesztésének eredményeit a szerző – többek között – *Oliver Wendell Holmes, Harold J. Laski, Louis B. Schwartz, Jeremy Waldron* munkásságán keresztül mutatja be. A jogfilozófiai és jogelméleti gondolkodás fejlődése legnagyobb eredményének azt tartja, hogy ma már csak a részletkérdések tekintetében folyik vita, az alapkérdést (a szólás kiemelt védelmének fontosságát) már senki nem kérdőjelezi meg.

A monográfia második része a rágalmazás és a becsületsértés európai és magyar jellegzetességeit tárja fel. Az elvégzendő feladatot tovább pontosítva

¹ Tóth J. Zoltán: A büntetőjogi rágalmazás és becsületsértés. Médiatudományi Intézet, Budapest, 2017, 48. o.

² Uo. 51. o.

rögzíti a szerző, hogy az anyagi büntetőjogi normák vizsgálatára kerül sor, ezen belül is csak az egyedi emberi személy méltóságát és/vagy becsületét sértő vagy arra alkalmas tényállításokkal és egyéb cselekményekkel, illetve azok megítélésével foglalkozik. Ez a rész két szerkezeti egységre bontható. Az első, két fejezetet felölelő egység az európai országok megoldásait összegzi (Németország, Ausztria, Svájc, Olaszország, Franciaország, a Benelux államok, Spanyolország, Portugália). Ez után tér ki önálló fejezet formájában egyéb uniós országok vonatkozó jogszabályi megoldásainak összegzésére.

E rész második nagy egysége foglalkozik a magyar joggal. A történeti áttekintést a középkorral kezdi, ismerteti *Szent István* dekrétumának vonatkozó részét³, ugyanakkor a szokásjog jelentőségét – annak partikuláris jellegét kiemelve – elismeri, helyesen intve ezáltal az olvasót a jelen megoldásai módszertanilag kifogásolható visszavetítésének kétes eredményű voltára. Nagyobb terjedelemben elemzi a Csemegi-kódex vonatkozó rendelkezéseit, változásait, egészen az annak különös részét felváltó 1961. évi V. törvényig. Ezt követően röviden áttekinti a magyar történeti fejlődést az Alkotmánybíróság 36/1994. (VI. 24.) AB határozatáig.

A hatályos magyar jog elemzése során támaszkodik a joggyakorlatra, az OBH és a KSH vonatkozó statisztikai eredményeit pedig önálló tanulmánynak beillő lábjegyzetben adja közre. Külön fejezetet szentelt a rendszerváltozás utáni alkotmányos büntetőjog időszakának és a méltóság védelmének mint a véleménynyilvánítási szabadság korlátjának alaptörvényi megjelenésének.

A kötet harmadik része elemzi az Emberi Jogok Európai Bíróságának a büntetőjogi rágalmazással és becsületsértéssel összefüggő joggyakorlatát. A szerző a döntéshozatali rendszer vázolója után meghatároz négy, az EJEB szerint a véleménynyilvánítási szabadság terjedelme szempontjából releváns megkülönböztető tulajdonsággal jellemezhető személyi kört. Külön foglalkozik a politikusok ellen elkövethető cselekményekkel, az örökletes államfők sérelmére megvalósított cselekményekkel, a politikusnak nem minősülő közszolgákkal kapcsolatos esetekkel, valamint a bírókkal vagy az igazságszolgáltatás más szereplőivel kapcsolatos ügyekkel. A rész (és egyben a könyv) végén a szerző összegzi a strasbourgi esetjogban kikristályosodott, defamatorikus bűncselekményekkel kapcsolatos elveket.

³ Szent István Második Dekrétumának 53. fejezetét a király rágalmazóiról: „Ha ki valamely ispánnak vagy más keresztyén embernek álnokul ezt mondja: Hallám vesztetre szólni a királyt, és reá bizonyodik a dolog, haljon meg.”

KÖNYVISMERTETÉS

Tóth J. Zoltán munkája nemcsak a defamatorikus bűncselekmények történeti, jogelmélet-történeti megalapozását adja, hanem a komparatív, a dogmatikai és a jogesetelemző módszer jó arányérzékű vegyítése révén olyan komplex munkát alkotott meg, amely minden bizonnyal a téma megkerülhetetlen szakirodalmává fog válni.

Készítette: Nagy Péter